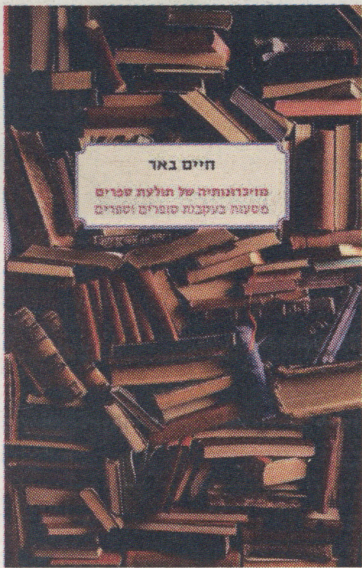

תענוגות חורף

ספרים להתבודדות עם הגשם הנדיר המתרפק על החלון. אליס מונרו, חיים באר. היא בסיפורים קצרים נפלאים, הוא ברשימות מרתקות מאוצרות רוחו

שנים ספרים שעם תחילת קריאתם אני מתמלאת תשוקה לקום וללכת. או לפתוח חלון, להזמין את הגשם הנדיר פנימה. או לדמות שאני במקום אחר, בחדר שפסנתר עומד בו. או ביער מפותל שביי-לים, וכל שביל מבטיח ומקיים. כאלה הם הספרים טעוני הכוח האצור, המפעפע אלי ומפעיל את הדמיון.

מדובר בחוכמת כתיבה, שתוצאתה היא טביעת האצ-בע המובהקת של הכותב. הנוסח של הכותב/כותבת המסוימים הוא האחד האפשרי לעצב בו אסוציאציות אישיות מפתיעות. כותבים כאלה ניחנו בהשכלה רחבה ומעמיקה, לא בהכרח מגובה בתעודה אקדמית. הם קראו הרבה, הקשיבו לרבים, איתרו את ההומור המצוי בכל, שקעו במחשבות והגיעו למסקנות מרתקות שהם נה-נים לחלוק. הנה שלושה ספרים, שנכון להתבודד איתם כשהזמן החורפי מקבל ממדים רגועים משלו. בספרים מוגשים פרקים אוטונומיים. רצוי לקרוא על פי הסדר שבו בחרו הכותבים, אך אפשר גם לקרוא יחידה אקראית וליהנות משלמותה.

אליס מונרו

כל קובץ סיפורים משלה מעיר בי ניצוצות שכבו. זאת האישה ששבה ומצהירה בסיפוריה, שפרטי החיים, החיים שלה, למשל, הם-הם הסיפור. אין טריוויה משע-ממת בחייה של מי שנולדה ובגרה בערבות השלג הקנ-דית. הפרווה שלה נוצרת כמו בהינף קל, אך היא מור-כבת מתעורבת פלאית שאינה ניתנת לחיקוי או ללמידה. הסיפור שלה נוצר בראשיתו מבחירת החומרים, והוא מתגבש בצורת הפרישה המקורית של הסיפור (מה קודם למה, מה חודר למה), ממבנה המשפט שלעולם אינו שג-רתי, מן הצירופים והרעיונות המפתיעים, ומן הדרך של מונרו לבטא הלך רוח: "על אדן החלון ניצבת קסת דיו מפליז חבוט עם פיה ארוכה, חפץ מוכר שמעורר בפ-רנס מחשבות על סיפורי אלף לילה ולילה, או משהו כזה; דבר-מה שההבטחה או הרמיזה החבויות בו זרות, מאופקות, מענגות".

מונרו (ילידת 1931, אונטריו), זוכת פרס נובל (2013), דולה מהחיים כפשוטם את ההתרחשויות והעובדות, וכקוסמת יחידה בעולם הכתיבה היא הופכת את אלה לחד-פעמיות, שהיא בו בזמן נצחית ואוניברסלית. האמת החיונית, המעוררת אמון, בוקעת מהטקסט שלה כמו זיקוק שהופך למלאכת מחשבת בשמיים. בקובץ שיצא לאור ב-1982 ותורגם עתה, מובאים סיפורים על דורותיה יוצאות הדופן, על עבודת נעורים מוזרה (שלי-פת קרביהם של תרגולי הודו), על מפגשים תמהוניים במסע תועה של אישה שסולקה מבית אהובה. כבכל סי-

מאבק אלים נוסף, שנערך בין חרדי ירושלים הנקמניים לבין הארכיאולוגים שחפרו בעיר דוד (יוני 1983). באותו יום, "י"ו בתמוז, שעות אחדות לפני שחוללו קבריהם של בני משפחתו של אליעזר בן-יהודה במחאה על החפירות (...) נפגשתי עם אחד משארי בשרי, מקנאי ירושלים החד-רדים". הקרוב, אמן טוויית פתילי ציצית, התאבל על טר-גדיות העבר שאירעו באותו המועד, וגם על ההווה זעק. "הציונים גרועים מפרעה", אמר בעיניים עצומות וראש מושלך לאחור, "שפרעה לא גזר אלא על החיים והציונים נטפלים גם למתים". השיחה בין היהודי הנאור ליהודי הקנאי מרתקת על שום האינטימיות והכנות של שני הדו-ברים היושבים בקיטון ירושלמי דחוק. וזהו רק פרק אחד מעשרות פרקים מעשירים. ("קשר לאחד", עורך: גדעון טיקוצקי, עם עובד, 512 עמ' כולל אינדקס).

בספר המסעות הספרותיים שלו העמיק באר חקור ביי-צירתם ובחייהם של סופרים עבריים, אך כתב גם על שניים מגדולי ספרות גרמניה. מפגש עם טקסט משלו נחוזה כקולנוע רב-ממדי ורב-רובדי. הוא מציע לקורא את עצמו ואת המקום הרחוק, ואת ההרמזים הספרותיים מהבאר השופעת. כשהוא נוסע בעקבות ג' שופמן, אין הוא פוסח על תיאור שכניו לתא הרכבת ועל ציטוט מדו-סטויבסקי. עוד בספר על: תומאס מאן, ביאליק, רחל, אסתר ראב, ברנר, דבורה בארון, אלישבע, זלדה, שלוני-סקי, יוכבד בת-מרים, אלזה לסקר-שילר, אייזק רוזנברג, אברהם חלפי, יעקב שבתאי, ט' כרמי. ("מזכרונותיה של תולעת ספרים", עורך: גדעון טיקוצקי, 432 עמ' כולל רשימת מקורות) ♦

פוריה, נדמה שהסיפור נקטע כדי לומר, שכל עוד אנ-חנו חיים הסיפור נמשך. איזו אישה חכמה היא הסופרת הזאת, לפיד לפני מחנה הכותבים, והכותבות במיוחד. ("הירחים של יופיטר", מאנגלית: אורטל אריכה, מח-ברות לספרות, 272 עמ')

חיים באר

כל פרק בשני הספרים האחרונים של הסופר הזה הוא אוצר של ידע וחוויות ומחשבות של מי שאינו נוהג במ-טמונו כקמצן. בכתיבתו האישית, כפי שפורסמה בעיתו-נים האינטליגנטיים של פעם, באר היה ונשאר נדיב גדול. הקבצים, שיצאו לאור במהלך השנה שחלפה, מציגים מבחרים מרשימות עשירות בכל מובן. כאחד כתב באר על ספרים וסופרים, ובאחר - על ירושלים, בתיה ואנ-שיה. הטקסטים גדושים כל טוב של ידע, רשמים אישיים ותובנות. חשוב להודיע, ולו בקצרה, על הספרים האלה לפני שהחורף הישראלי יתאדה כלא היה. שתייה מחומרי-החמים של באר יפה במיוחד לזמן של התכנסות פנימה, של לבדיות הבוחרת את עינוגיה.

כשבאר כותב על נושא, נאמר, "אליעזר בן-יהודה וק-נאי ירושלים", הוא מצוי בו באופן אישי ביותר, ודבריו מבוססים על ידע ומחקר וקריאה ושיחות, וניכרת גם עמ-דתו התקיפה בנושא, גם אם של מחלוקת. הרי הוא מצוי ביהדות, כמו גם בפלגים החרדיים השונים, והוא יודע את השפה העברית לפני ולפנים. אלה, כמו גם אישיותו המלבבת, באים לביטוי מרתק כשהוא מספר, למשל, על